

Na podstawie § 2 ust. 2 i 6 decyzji Nr 2/2020 Przewodniczącego Polskiej Komisji Akredytacyjnej z dnia 30 stycznia 2020 r. w sprawie powołania zespołu odpowiedzialnego za prowadzenie Bazy orzecznictwa Polskiej Komisji Akredytacyjnej, Prezydium Polskiej Komisji Akredytacyjnej, po zapoznaniu się z opinią zespołu odwoławczego formułuje stanowisko, jak poniżej:

§ 1

Ustawodawca zalicza praktyki zawodowe do zajęć. Weryfikacja działań uczelni, dotyczących osiągnięcia i weryfikacji efektów uczenia się przypisanych do praktyk zawodowych, powinna być dokonywana według tych samych norm prawa, co pozostałych zajęć.

Osiągnięcie i weryfikacja efektów uczenia się przypisanych do zajęć w postaci praktyk zawodowych, o ile nie są uregulowane w sposób szczególny, powinny przebiegać w sposób typowy dla wszystkich zajęć, to jest opierać się na udziale studenta w zajęciach ujętych w programie i planach studiów, zorganizowanych przez uczelnię oraz na weryfikacji jego wysiłku przez osobę prowadzącą zajęcia, w trakcie tych zajęć oraz po ich zakończeniu.

Nie znajduje żadnego umocowania prawnego, rozpowszechnione w odniesieniu do wielu kierunków studiów, działanie w postaci „zaliczania” praktyk zawodowych na podstawie indywidualnej, zawodowej aktywności studenta, wykazywanej przed rozpoczęciem studiów, lub w ich trakcie, realizowanej w całości poza zajęciami w postaci praktyk zawodowych, organizowanych przez uczelnię. Działanie to stanowi naruszenie dyspozycji norm ustawy, które stanowią jednoznacznie, iż odmienne sposoby osiągnięcia i weryfikacji efektów uczenia się, niż typowe, a zatem oparte na udziale studenta w zajęciach ujętych w programie i planach studiów, zorganizowanych przez uczelnię oraz na weryfikacji jego wysiłku przez osobę prowadzącą zajęcia, w trakcie tych zajęć oraz po ich zakończeniu, mogą być stosowane przez uczelnię tylko na podstawie przepisów szczególnych. W przypadku praktyk zawodowych, takich szczególnych przepisów brak, pomijając przepisy dotyczące kierunków studiów objętych standardami kształcenia oraz sytuacji nadzwyczajnych.

Nie ma przeszkód, aby efekty określone dla praktyk zawodowych były weryfikowane przy zastosowaniu instytucji potwierdzania efektów uczenia się uzyskanych w procesie uczenia się poza systemem studiów osobom ubiegającym się o przyjęcie na studia na określonym kierunku, poziomie i profilu. Oczywiście przy zachowaniu normatywnych wymogów stosowania tej instytucji.

§ 2

Stanowisko interpretacyjne podlega ogłoszeniu z dniem sformułowania.

Uzasadnienie

I. Prawo powszechnie obowiązujące konstytuuje instytucję praktyk zawodowych, jako typowy element programu studiów, albo o charakterze obligatoryjnym, albo fakultatywnym. Zgodnie z art. 67 ust. 5 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 85), w myśl którego program studiów o profilu praktycznym przewiduje praktyki zawodowe w wymiarze co najmniej:

- 1) 6 miesięcy - w przypadku studiów pierwszego stopnia i jednolitych studiów magisterskich;
- 2) 3 miesięcy - w przypadku studiów drugiego stopnia.

A *contrario*, nie istnieje obowiązek, aby praktyki zawodowe przewidywał program studiów o profilu ogólnoakademickim.

Nie istnieje ustawowa definicja praktyk zawodowych. Także w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 września 2018 r. w sprawie studiów (Dz.U. z 2018 r., poz. 1861 ze zm.) kategoria ta nie została zdefiniowana. Z przepisu § 3 ust. 1 pkt 8 powołanego rozporządzenia wynika jedynie, iż wymiar, zasady i formę odbywania praktyk zawodowych oraz liczbę punktów ECTS, jaką student musi uzyskać w ramach tych praktyk określa program studiów. Nie oznacza to jednak, iż nie jest możliwe bliższe wskazanie desygnatów pojęcia „praktyki zawodowe”.

Powołany przepis § 3 ust. 1 rozporządzenia z dnia 27 września 2018 r. w sprawie studiów, wśród elementów programu studiów wylicza m.in.:

- zajęcia lub grupy zajęć, niezależnie od formy ich prowadzenia, wraz z przypisaniem do nich efektów uczenia się i treści programowych zapewniających uzyskanie tych efektów (pkt 3);
- wymiar, zasady i formę odbywania praktyk zawodowych oraz liczbę punktów ECTS, jaką student musi uzyskać w ramach tych praktyk (pkt 8).

Ujęcie kategorii „zajęcia” i „praktyki zawodowe” w dwóch odrębnych punktach mogłoby sugerować, iż do każdego z tych elementów programu studiów należy odnosić odrębne reguły działania. Innymi słowy, iż istnieje całkowicie odrębny standard prawny dla weryfikacji legalności działań dotyczących zajęć i całkowicie odrębny standard prawny dla weryfikacji legalności działań dotyczących praktyk zawodowych. Jednak błędne byłoby wyprowadzanie wniosku tylko w oparciu o cytowane wyżej punkty, iż kategorie „zajęcia” i „praktyki zawodowe” są rozłączne. Przeciwnie, analiza dalszych przepisów ustawy i rozporządzenia jednoznacznie potwierdza, iż intencją prawodawcy było zaliczenie praktyk zawodowych do kategorii zajęć. Innym i słowy należy przyjąć, iż obie te kategorie podlegają temu samemu standardowi prawnemu, tyle że w odniesieniu do zajęć w postaci praktyk zawodowych istnieje pewien wolumen przepisów o charakterze *lex specialis* wobec tych przepisów, które dotyczą zajęć w ogólności, jak np. ich ustawowo narzucony wymiar określony w miesiącach.

Zgodnie z art. 67 ust. 1 pkt 3 ustawy, studia są prowadzone na określonym kierunku, poziomie i profilu na podstawie programu studiów, który określa m.in. liczbę punktów ECTS przypisanych do zajęć. Wykładnia cytowanego wyżej, oraz innych przepisów ustawy, prowadzi do konkluzji, iż punkty ECTS przypisywane są wyłącznie do zajęć, nigdy nie są zaś przypisywane do innych elementów programu studiów. Cytowany § 3 ust. 1 pkt 8 rozporządzenia z dnia 27 września 2018 r. w sprawie studiów stanowi, iż praktykom zawodowym należy przypisać punkty ECTS, co wskazuje na zaliczenie ich do kategorii zajęć. Tezę te potwierdzają inne przepisy powołanego rozporządzenia, jak § 17 ust. 1 pkt 4 stanowiący, iż „karty okresowych osiągnięć studenta zawierają nazwy zajęć, w tym praktyk, w semestrze lub roku”. Przepis ten nie pozostawia miejsca na luz interpretacyjny, skoro prawodawca jednoznacznie wymienił praktyki zawodowe wśród zajęć. Także w innych rozporządzeniach dotyczących studiów wyższych, prawodawca zaliczył praktyki zawodowe do kategorii zajęć. Przykładowo, w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 18 lipca 2019 r. w sprawie standardu kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu architekta (Dz.U. z 2019 r., poz. 1359), w myśl postanowień załącznika nr 1 do tego rozporządzenia (STANDARD KSZTAŁCENIA PRZYGOTOWUJĄCEGO DO WYKONYWANIA ZAWODU ARCHITEKTA), który ma zastosowanie do kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu architekta prowadzonego na kierunku architektura - na poziomie studiów pierwszego stopnia, studiów drugiego stopnia i jednolitych studiów magisterskich, Część STUDIA PIERWSZEGO STOPNIA,

część I. SPOSÓB ORGANIZACJI KSZTAŁCENIA, część 3. MINIMALNA LICZBA GODZIN ZAJĘĆ I PUNKTÓW ECTS (tabela), figuruje kolumna zatytułowana „Grupy zajęć, w ramach których osiąga się szczegółowe efekty uczenia się”, w wierszu D. figuruje „Praktyki zawodowe”. Dalej, w części 4. PRAKTYKI ZAWODOWE, figuruje kategoria „czas trwania zajęć”. Analogiczne przepisy zawiera rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 lipca 2019 r. w sprawie standardu kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu lekarza weterynarii (Dz.U. z 2019, poz. 1364), ZAŁĄCZNIK Nr 1 STANDARD KSZTAŁCENIA PRZYGOTOWUJĄCEGO DO WYKONYWANIA ZAWODU LEKARZA WETERYNARII, część 3. MINIMALNA LICZBA GODZIN ZAJĘĆ ZORGANIZOWANYCH I PUNKTÓW ECTS, w wierszu E figuruje „Praktyki zawodowe”.

Jak wynika z cytowanych przepisów, prawodawca konsekwentnie zalicza praktyki zawodowe do kategorii zajęć. Co za tym idzie, weryfikacja legalności działań uczelni, dotyczących realizacji praktyk zawodowych, powinna być dokonywana – w pierwszej kolejności – według tego samego porządku prawnego, jak pozostałych zajęć. Dopiero wskazanie przepisu szczególnego dotyczącego wyłącznie praktyk zawodowych, pozwala na zastosowanie innych standardów weryfikacji legalności działań uczelni, dotyczących realizacji zajęć w postaci praktyk zawodowych, niż w przypadku pozostałych zajęć.

II. Do norm generalnych dotyczących zajęć należą m.in. normy dotyczące weryfikacji i oceny efektów uczenia się. Zgodnie z § 3 ust. 1 pkt 5 rozporządzenia z dnia 27 września 2018 r. w sprawie studiów, w programie studiów określa się sposoby weryfikacji i oceny efektów uczenia się osiągniętych przez studenta w trakcie całego cyklu kształcenia. Nie istnieje przepis, który wyłączałby z dyspozycji przepisu § 3 ust. 1 pkt 5 zajęcia, jakimi są praktyki zawodowe. Skoro praktyki zawodowe są zajęciami, to muszą być im przypisane efekty uczenia się, a zatem także sposoby weryfikacji i oceny tych efektów.

Powraca w tym miejscu pytanie o normy szczególne, dotyczące praktyk zawodowych, a konkretnie, czy istnieją przepisy o charakterze *lex specialis* dotyczące weryfikacji i oceny efektów uczenia się przypisanych do praktyk zawodowych. W istocie, odpowiedź na to pytanie wymaga dokonania wykładni dotyczącej kwestii znacznie szerszej. Mianowicie, czy można wskazać klauzulę generalną, która determinuje określanie sposobów weryfikacji i oceny efektów uczenia się w odniesieniu do wszystkich zajęć. Analiza przepisów ustawy prowadzi do wniosku, iż w przedmiotowym wypadku model systemowy obejmuje enumerację pozytywną, dotyczącą wskazania dopuszczalnych wypadków przyjęcia innych sposobów weryfikacji osiągniętych efektów uczenia się, niż typowe.

Zgodnie z art. 67 ust. 4 ustawy, jeżeli pozwala na to specyfika kształcenia na studiach na określonym kierunku, część efektów uczenia się objętych programem studiów może być uzyskana w ramach zajęć prowadzonych z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość przy wykorzystaniu infrastruktury i oprogramowania zapewniających synchroniczną i asynchroniczną interakcję między studentami i osobami prowadzącymi zajęcia. Wolumen przepisów regulujących w sposób szczególny, dopełnia art. 76a ust. 1 ustawy, w myśl którego uczelnia może zorganizować weryfikację osiągniętych efektów uczenia się określonych w programie studiów, w szczególności przeprowadzać zaliczenia i egzaminy kończące określone zajęcia oraz egzaminy dyplomowe, poza siedzibą uczelni lub poza jej filią z wykorzystaniem technologii informatycznych zapewniających kontrolę ich przebiegu i rejestrację.

Normy ustawy znajdują rozwinięcie w przepisach rozporządzenia z dnia 27 września 2018 r. w sprawie studiów, obejmującego rozdział 5 zatytułowany „Kształcenie na odległość”. Zgodnie z § 12 ust. 1 tego rozporządzenia, zajęcia mogą być prowadzone z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość, tylko pod warunkiem spełnienia określonych wymagań. Między innymi weryfikacja osiągnięcia przez studentów efektów uczenia się ma odbywać się przez bieżącą kontrolę postępów w nauce, zaś przeprowadzanie zaliczeń i egzaminów kończących określone zajęcia odbywa się w siedzibie uczelni lub w jej filii.

Należy przyjąć, iż wyliczając enumeratywnie, poprzez w/w przepisy, przypadki w których dopuszczalny jest określony sposób osiągania i weryfikacji efektów uczenia się, ustawodawca – zgodnie z domniemaniem jego racjonalnego zachowania – postanowił, iż w pozostałych wypadkach inne sposoby osiągania i weryfikacji efektów uczenia się, niż typowe, nie są dopuszczalne. Sposobów typowych ustawodawca ekskluzywnie nie definiuje, należy zatem wnioskować, iż odsyła do sposobów typowych dla osiągania i weryfikacji efektów uczenia się w ramach zajęć, czyli związanych z udziałem osoby prowadzącej zajęcia. Cytowany przepis rozporządzenia wskazuje także, iż prawodawca, za typowy sposób weryfikacji osiągnięcia efektów uczenia się, uznaje działanie obejmujące przeprowadzanie zaliczeń i egzaminów kończących określone zajęcia w siedzibie uczelni lub w jej filii. Wszystkie cytowane wyżej przepisy odnoszą się bez wyjątku do wszystkich zajęć, a zatem także i do zajęć w postaci praktyk zawodowych.

Reasumując, osiąganie i weryfikacja efektów uczenia się przypisanych do zajęć w postaci praktyk zawodowych, o ile nie są uregulowane w sposób szczególny (np. w ramach standardów kształcenia określonych dla kierunków studiów objętych tymi standardami), powinny przebiegać w sposób typowy dla wszystkich zajęć, t.j. opierać się na udziale studenta w zajęciach ujętych w programie i planach studiów, zorganizowanych przez uczelnię oraz na weryfikacji jego wysiłku przez osobę prowadzącą zajęcia, w trakcie tych zajęć oraz po ich zakończeniu.

III. Oprócz wskazanych wyżej przepisów szczególnych, ustawodawca czyni jeden, zasadniczy wyjątek od konieczności stosowania podstawowego modelu systemowego, jakim jest osiąganie i weryfikacji efektów uczenia się w typowy, opisany wyżej sposób. Wyjątkiem tym jest instytucja potwierdzania efektów uczenia się uzyskanych w procesie uczenia się poza systemem studiów. Zgodnie z art. 71 ustawy, uczelnia może potwierdzić efekty uczenia się uzyskane w procesie uczenia się poza systemem studiów osobom ubiegającym się o przyjęcie na studia na określonym kierunku, poziomie i profilu, jeżeli posiada:

- 1) pozytywną ocenę jakości kształcenia na tych studiach albo
- 2) kategorię naukową A+, A albo B+ w zakresie dyscypliny, o której mowa w art. 53 ust. 1 ustawy, albo dyscypliny wiodącej, do której przyporządkowany jest ten kierunek.

Efekty uczenia się są potwierdzane w zakresie odpowiadającym efektom uczenia się określonym w programie studiów, co dotyczy także efektów przypisanych praktykom zawodowym. Nie ma przeszkód, aby efekty określone dla praktyk zawodowych były weryfikowane przy zastosowaniu instytucji potwierdzania efektów uczenia się, należy jednak zwrócić uwagę, iż stosowanie tej instytucji podlega pewnym ograniczeniom, m.in. w wyniku potwierdzenia efektów uczenia się można zaliczyć nie więcej niż 50% punktów ECTS przypisanych do zajęć objętych programem studiów, zaś liczba studentów, którzy zostali przyjęci na studia na podstawie potwierdzenia efektów uczenia się, nie może być większa niż 20% ogólnej liczby studentów na danym kierunku, poziomie i profilu.

Nie znajduje żadnego umocowania prawnego, rozpowszechnione w odniesieniu do wielu kierunków studiów, działanie w postaci „zaliczania” praktyk zawodowych na podstawie indywidualnej, zawodowej aktywności studenta, wykazywanej przed rozpoczęciem studiów, lub w ich trakcie, realizowanej w całości poza zajęciami w postaci praktyk zawodowych, organizowanymi przez uczelnię. Działanie to stanowi naruszenie dyspozycji norm ustawy, które stanowią jednoznacznie, iż odmiennie sposoby osiągnięcia i weryfikacji efektów uczenia się, niż typowe, a zatem oparte na udziale studenta w zajęciach ujętych w programie i planach studiów, zorganizowanych przez uczelnię oraz na weryfikacji jego wysiłku przez osobę prowadzącą zajęcia, w trakcie tych zajęć oraz po ich zakończeniu, mogą być stosowane przez uczelnię tylko na podstawie przepisów szczególnych. W przypadku praktyk zawodowych, takich szczególnych przepisów brak, pomijając przepisy dotyczące kierunków studiów objętych standardami kształcenia oraz sytuacji nadzwyczajnych.

Przewodniczący
Polskiej Komisji Akredytacyjnej

Krzysztof Diks